

a po imovini i statusu ujedno i najelitniji dio te dijaspore. Mnogi su bokeljski kapetani i trgovci igrali značajnu ulogu u životu Mletaka, a upravo su Bokelji bili utemeljitelji i predvodnici ugledne hrvatske bratovštine Sv. Jurja i Tripuna. Prvi od priloga u ovom dijelu obrađuje iseljavanje iz Herceg-Novoga u Mletke, a drugi ulogu rodova iz Dobrote u životu bratovštine Sv. Jurja i Tripuna. U trećem nas autorica upozna je s predstavnicima hrvatske iseljeničke elite, bokeljskim supružnicima Stjepanom Tartarom i Helenom Bojko (16. st.). Ovo poglavlje zatvara prilog u kojem je predstavljen ugledni dobrotorski kapetan, trgovac i mecena, Pavao Đurov Kamenarović (1696-1787). Završni dio knjige čine zaključci na hrvatskom, engleskom i talijanskom jeziku (233-246), a knjiga je opremljena i popisima izvora i literature (247-269), te kazalima osoba, toponima i etnonima (270-303).

Knjiga Lovorke Čoralčić *Iz prošlosti Boke* možda ne predstavlja jedinstvenu i zaokruženu cjelinu, ali skreće pozornost upravo na one teme koje su bez pravog razloga dosad bile zanemarene u historiografiji, na teme koje oslikavaju vrlo bogat i zanimljiv život kraja bremenita vjerskim i etničkim gibanjima, sukobima, susretima i prožimanjima. Boka kotorska doista je područje prevrijedne baštine koja svojim znatnim dijelom pripada hrvatskoj povijesti i kulturi, a ova knjiga predstavlja niz izuzetnih minijatura koje barem dio te baštine nastoje oti zaboravu.

Zdravka Jelaska Marijan

Povijesni prilozi 33 (2007), Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 394 str.

U izdanju Hrvatskog instituta za povijest u Zagrebu je krajem 2007. godine objavljen trideset i treći po redu broj časopisa *Povijesni prilozi* u kojem se nalazi osam izvornih znanstvenih radova, dva pregledna i jedan stručni rad.

Prvi je rad "Pop Tjehodrag i njegov natpis" (str. 9-32) troje autora, Marije Marić, Marinke Šimić i Ante Škegre. U njemu je riječ o natpisu pisanom nacrkvenoslavenskome jeziku hrvatske redakcije, na kojem se spominje pop Tjehodrag

i njegovih pet umorenih sinova. Natpis je pronaden 2003. godine tijekom sustavnih arheoloških istraživanja na lokalitetu jugozapadno od Livanjskog polja i jedan je od najstarijih natpisa pisanih hrvatskom ćirilicom. Autori, koji su i sami sudjelovali u arheološkim istraživanjima tog epigrafičkog spomenika, analiziraju jezik i grafiju te donose transliteraciju, transkripciju i prijevod teksta natpisa na suvremeni hrvatski jezik.

U radu "O položaju i funkciji župana u hrvatskim srednjovjekovnim vrelima od 9. do 16. stoljeća" (33-102) Franje Smiljanića analizira se položaj župana u sklopu Hrvatskog Kraljevstva u ranom srednjem vijeku. Kroz prizmu crkvenih i političkih zbivanja u to doba također se iznosi značaj koji su župani imali kao obnašatelji visoke državne časti, jer su predstavljali kraljeve odanike (*fideles*) i kao takvi mogli ubirati poreze i odlučivati o pravnim pitanjima u zemlji. Na temelju saznanja iz izvora (poput Ljetopisa popa Dukljanina ili Supetarskog kartulara) analiziraju se i druge časti koje su imali župani. Također se sagledava položaj kraljevskoga župana u vrijeme ugarsko-hrvatskih kraljeva, njihova uloga u kneževskim vlastelinstvima, gradskim komunama, seoskim bratovštinama i biskupskim vlastelinstvima. Ugled koji su župani imali u to vrijeme autor je prikazao kroz simbol relikvijara ninskih župana, koji nije samo označavao ugled te službe, već i bio pokazateljem društvenog položaja župana-vlastelina prema onima koji su mu bili podređeni.

"Socijalna topografija Trogira u 14. st." (103-193) rad je troje autora, Mladena Andreisa, Irene Benyovsky Latin i Ane Plosnić Škarić. To je nastavak njihova istraživanja društvenih okolnosti u Trogiru u 13. st. Cilj im je analizu povezati i sa sačuvanim dokumentima iz 15. st. Autori iznose materijalnu sačuvanost izvora i strukturu promatrane građe. Donose sliku demografskih gibanja u 14. st. te vrstu nekretnina u gradu Trogiru i njegovoj okolici kroz imovinsko-pravni aspekt i utjecaj političkih prilika na posjedovne odnose u to doba. U dodatku rada nalaze se dosad objavljeni i neobjavljeni dokumenti iz 14. st. koji spominju nekretnine u Trogiru, i to samo oni dijelovi koji su analizirani u radu.

Gordan Ravančić, u radu "Historiografija o epidemiji Crne smrti s polovice 14. stoljeća" (195-214), razmatra utjecaj srednjovjekovne bolesti (kuge) kroz shvaćanje srednjovjekovnog društva te bolesti, te gospodarske, demografske i crkvene utjecaje na svakodnevni život u to vrijeme. Služeći se tezama iznesenima u domaćoj i odabranoj stranoj literaturi, te osvrtno na doprinos povijesti medicine o toj bolesti, autor iznosi svoju pretpostavku glavnog uzroka širenja Crne smrti među europskim stanovništvom u razvijenom srednjem vijeku. Jedno od zanimljivih pitanja koje se povlači kroz te radove jest pitanje je li epidemija s polovice 14. st. uistinu bila kuga ili neka druga bolest, ili čak skup nekoliko bolesti koje su istovremeno pogodile stanovništvo u to doba. Ravančić iznosi problem nedovoljnog istraživanja navedene teme u hrvatskoj historiografiji, u kojoj je dugo vremena prevladavalo mišljenje da je samo politička povijest jedina prava slika prošlosti.

"Pučka vlastela: Društvena struktura dubrovačke bratovštine Sv. Antuna u kasnom srednjem vijeku" (215-237) rad je Zrinke Pešorde Vardić u kojem se istražuje društveni sastav ugledne dubrovačke bratovštine Sv. Antuna iz 14. st. Autorica kroz zastupljenost staleža u toj bratovštini analizira društvenu sliku dubrovačkog stanovništva u to vrijeme, uključujući i gradske službenike. Na temelju strukture članova bratovštine analizira i položaj i ulogu žena u radu bratovštine.

Tomislav Popić, u radu "Oblikovanje srednjovjekovne stvarnosti - sociologija znanja i povijesti" (239-248), razmatra teorijski koncept i praktične primjene sociologije znanja u istraživanjima srednjovjekovne povijesti. Ističe da su djelovanje i ponašanje članova neke zajednice glavni uzrok stvaranja cjelokupnog društvenog znanja, na čelu s društvenom elitom i moći. Shvaćajući takvo funkcioniranje društva, moguće je, ističe, pristupiti novim metodološkim pristupom proučavanju hrvatskog srednjovjekovlja, koji je, smatra, nedovoljno zastupljen u domaćoj historiografskoj produkciji.

U radu "Vlasi, polinomičan narod" (249-269) Zef Mirdita istražuje probleme Vlaha od njihove povijesne pojave do kraja 20. st.

Raspravlja o porijeklu njihova imena "Armum", odnosno "Vlah", o etnogenezi te političkim i kulturnim obilježjima i njihovoj svijesti o tim obilježjima.

Lovorka Čoralić, u radu "Albanska obitelj Ginni u povijesti Dalmacije i Istre (XVI. i XVII. st.) - prilog poznavanju komunikacija duž istočnojadranske obale" (271-287), iznosi povijest albanske obitelji Ginni te predstavlja život istaknutih članova te obitelji koji su djelovali u Dalmaciji i Istri u drugoj polovici 16. i tijekom 17. stoljeća. Rad je nastao na temelju istraživanja arhivske građe pohranjene u Državnom arhivu u Zadru i rijetke literature koja govori o prošlosti Mletačke Albanije. Na kraju rada nalaze se prilozi s prijepisom oporuka istaknutih članova te obitelji.

"Hrvatska vojnička obitelj - Kneževići od Svete Helene" (289-309) rad je Vladimira Brnardića u kojem se iznose biografije istaknutih članova i povijest dijela obitelji Knežević od Svete Helene. Prikazuje se i socijalna povijest te obitelji, obrazovanje i način života pojedinih njezinih članova te njihova vojna uključenost u militariziranu Vojnu krajinu. Podaci o toj obitelji rasuti su, upozorava autor, na tri lokacije, u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici, u Hrvatskom državnom arhivu i u Hrvatskom povijesnom muzeju u Zagrebu.

Katarina Koprek, u radu "Gregorijanski manual *Fundamentum cantus gregoriani seu choralis* (1760.) Mihajla Šiloboda-Bolšića" (313-330), analizira navedeni izvor kao povijesno svjedočanstvo naše crkveno-glazbene gregorijansko-koralne tradicije. Intencija tog djela je da istakne važnost glazbenog dijaloga, karakterističnog za navedeni način pjevanja, koji predstavlja filozofsko-teološke i glazbeno-pedagoško-metodološke smjernice u proučavanju glazbe. Autorica iznosi strukturu i analizu sadržaja tog izvora te neke primjere notnog zapisa. Manual *Fundamentum cantus gregoriani seu choralis* čuva se u Metropolitanskoj knjižnici u Zagrebu.

U posljednjem radu, "Historija vs bio-ekologija. Od ljudskog egzempcionizma do dubokog evolucijskog vremena" (331-360), Tomislav Markus analizira koncept historije unutar

socijalnih disciplina, s posebnim osvrtom na historiografsku literaturu i djela trojice teoretičara: antropologa i ekologa Paula Sheparda (1925-1996) (o destruktivnoj civilizaciji zbog napuštanja načina života koji odgovara evolucijski oblikovanim ljudskim osobinama za vrijeme Pleistocena), evolucijskog biologa Edwarda O. Wilsona (1929-) (koji zagovara ujedinjavanje socijalnih znanosti u okviru biologije) te antropologa Robina Foxa (1934-) (o darwinističkom pristupu u proučavanju ljudskog ponašanja).

Na kraju rada nalaze se ocjene i prikazi *Anala*, zbornika i časopisa objavljenih tijekom 2007. godine te ocjene i prikazi monografija iz područja povijesne tematike.

Božena Glavan

Georges Duby, *Tri reda ili imaginarij feudalizma*, prijevod s francuskog jezika **Olga Škarić** i **Nataša Desnica-Žerjavić**. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga, 2007., 359 str.

U izdanju nakladničke kuće Golden marketing - Tehnička knjiga krajem 2007. godine objavljena je knjiga *Tri reda ili imaginarij feudalizma* francuskog povjesničara Georgesa Dubyja. Riječ je o knjizi koja je prvi put objavljena u Francuskoj 1978. godine (*Les trois ordres ou l'imaginaire du féodalisme*) i koja se bavi načinima na koje su srednjovjekovni učeni, uglavnom crkveni ljudi razmišljali o društvu u kojemu žive, o njegovoj strukturi ili su pretpostavljali kako bi društvo tog vremena trebalo izgledati.

Na početku autor iznosi područje istraživanja knjige, koje se odnosi na proučavanje hijerarhijski uređena društva, shematski prikazanog u trokutu kako bi se prikazala ravnoteža u njegovim klasnim razlikama. Također se opisuje red koji je u srednjem vijeku vladao u crkvenim krugovima. Kao primjer takvog društva autor je uzeo sliku društvenog poretka u Francuskoj u 11. i 12. stoljeću. Duby ne iznosi samo razloge nastanka takvog društva, već i mjesto

nastanka i vremenski okvir o kojima historiografija podatke nalazi u pisanim dokumentima. Uzroke nastanka i modele po kojima funkcionira srednjovjekovno franačko društvo Duby u knjizi ponajviše razrađuje na temelju djela dvojice karolinških biskupa: Adalberona i Gerarda, te drugih crkvenih ličnosti toga vremena.

Knjiga je podijeljena na pet poglavlja. U prvom poglavlju opisana je vlast biskupa u 11. stoljeću čije se sjedište nalazilo na ruševinama rimskoga grada. Kao tumač božje riječi, zapisane latinskim jezikom u 4. stoljeću, biskup je bio promicatelj klasične kulture koja se ogledala u radionicama smještenima uz katedrale, a u kojima su se prepisivali tekstovi i razmjenjivala znanja male skupine ljudi koji su u njima radili. Biskup je trebao biti plemićke krvi, te se morao kruniti posebnim obredom ili pomazanjem. Biskupski je govor u 11. stoljeću bio politički, pa je slika visokog društva u to vrijeme izgledala tako da je biskup morao biti vođa narodu, jer je kralj znatni dio vremena provodio u ratovanju. Kraljevi su oko tisućite godine bili posvećeni jednako kao i biskupi, koji su imali prednost pred kraljem utoliko što su bili bolji govornici, što je i razumljivo, jer su bili obrazovani. Jedan od velikih izvora kojim se Duby služi u knjizi je *Gesta episcoporum cameracensium* ("Djela kambrejskih biskupa"), životopisi poznatih biskupa. Duby iznosi život i djelovanje biskupa Gerarda Kambrejskog te njegove govore u kojima je svijetu želio pokazati kako je ljudski rod od samih početaka podijeljen na tri dijela. U poglavlju također iznosi ulogu Adalberona Laonskog u službi kraljevskog dvora, te njegovu pjesmu *Charmes*, posvećenu Robertu Pobožnom, u kojoj je spomenuti biskup u ulozi retora i vodi razgovor sa svojim kraljem. Taj razgovor, međutim, završava predstavljanjem trofunkcionalnosti društva - jedni se mole, drugi ratuju, a treći rade. Takva društvena struktura temeljena je na crkvenoj, kao model savršenog funkcioniranja za svjetovno društvo.

U drugom poglavlju detaljnije se analizira slika društvene hijerarhije. Pisana djela te dvojice biskupa upućuju na tri velike crkvene ličnosti koje su također imale svoja viđenja